

ної програми, що включає хімічний, інженерно-технічний, медичний, соціальний, економічний та спеціальний аспекти.

Хімічний захист населення включає:

- використання засобів колективного захисту;
- використання засобів індивідуального захисту, приладів хімічної розвідки, хімічного контролю аварійно-рятувальними службами, формуваннями та спеціалізованими службами цивільного захисту тощо;
- проведення санітарної обробки населення тощо.

До колективних засобів захисту від застосування хімічної зброї належать захисні споруди. Захисні споруди цивільного захисту – це інженерні споруди, призначені для захисту населення від впливу небезпечних факторів, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів.

У зв'язку із наявністю проблеми недостатнього забезпечення захисними спорудами все частіше заходом захисту населення є евакуація.

Евакуаційними заходами є організоване виведення чи вивезення із зони надзвичайної ситуації або зони можливого ураження населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю. Залежно від особливостей надзвичайної ситуації евакуація може бути обов'язкова; загальна або часткова; тимчасова або безповоротна [4, с. 109].

Таким чином, обов'язкова евакуація проводиться при використанні хімічної зброї або потраплянні у навколишнє середовище великої кількості отруйних речовин; загальна евакуація проводиться із зони можливого хімічного забруднення тощо [5].

Медичні заходи полягають у наданні медичної допомоги постраждалим внаслідок використання хімічної зброї; завчасному створенні і підготовці медичних формувань; навчанні населення правилам користування засобами індивідуального і колективного захисту та надання першої медичної допомоги, а також здійснення інших заходів, пов'язаних з медичним захистом населення тощо. Загальні принципи надання медичної та долікарської допомоги при отруєннях внаслідок застосування хімічної зброї: припинення дії отрути на організм людини; виведення отрути, яка всмокталася; знешкодження отрути в організмі за допомогою медикаментозних засобів; усунення деяких проявів отруєння організму [4, с. 61].

Отже, в епоху науково-технічної революції необхідно провести ревізію наявності та удосконалення як засобів колективного захисту, так і засобів індивідуального захисту, тому що вони є запорукою безпеки для кожного, хто може стати жертвою атаки. Сьогодні активізовано наукові розробки щодо винайдення і виготовлення таких засобів, адже цивільний захист населення є однією із ключових функцій держави.

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

2. Кодекс Цивільного захисту України із змінами. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>

3. Конфлікт в Сирії може призвести до Третьої світової. Анкара, 2016. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2016/12/11/novyna/svit/konflikt-v-syriyi-mozhe-pryzvesty-do-tretoi-svitovoyi-ankara> (дата звернення: 11.10.2018).

4. Соцько С.П., Жупінас С.І., Пліщенко С.С., Янчевський А.С., Віннік Н.В., Голубкіна О.М. Надзвичайні ситуації та цивільний захист населення: навч. посібник. Львів: «Магнолія 2006». 2016. 232 с.

5. Шоботов В.М. Цивільна оборона: навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 438 с.

Кононець Віта Петрівна

доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ

Питанню адміністративно-правового статусу органів виконавчої влади, Збройних Сил України, військовослужбовців як окремих суб'єктів, приділяли увагу в своїх роботах такі науковці: В. Б. Авер'янов, О. Б. Андреева, Н. О. Армаш, Ю. П. Битяк, А. О. Буличев,

О. В. Зайчук, В. В. Копейчиков, Л. П. Медвідь, О. Ф. Скакун, Ю. О. Тихомиров, О. І. Харитонов та інші. Разом з тим особливості адміністративно-правового статусу Збройних Сил України як суб'єкта взаємодії з громадянським суспільством є недостатньо дослідженими у правовій сфері.

Адміністративно-правовий статус Збройних Сил України, як суб'єкта взаємодії з громадянським суспільством, на наш погляд, має бути розглянутий в першу чергу з позиції відносин, що складаються із зовнішніми інститутами громадянського суспільства (громадськими та релігійними організаціями, засобами масової інформації). Крім того, неможливо не звернути увагу і на такий осередок громадської діяльності всередині Збройних Сил України як збори військовослужбовців, а також деякі інші аспекти.

Також необхідно враховувати той факт, що Збройні Сили України – це багатоскладова структура, яка складається із суб'єктів з різною сферою інтересів та функцій, ступенем повноважень тощо, але об'єднаних спільною рисою – їх головним обов'язком є оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності (ст. 17 Конституції України; ст. 1 Закону України «Про Збройні Сили України») [1].

Так, Збройні Сили України становлять собою: Міністерство оборони України, яке є центральним органом виконавчої влади і військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили України; Генеральний штаб Збройних Сил України, який є головним органом військового управління; види Збройних Сил України; з'єднання, військові частини, військові навчальні заклади, установи та організації, що належать до видів Збройних Сил України. Організаційно Збройні Сили України складаються з органів військового управління, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій (ст. 3 Закону України «Про Збройні Сили України») [6].

З урахуванням цих особливостей, адміністративно-правовий статус окремих організаційних структур (Міністерства оборони України, зокрема) буде нами розглянуто як невід'ємна частина єдиного цілого, тобто адміністративно-правового статусу Збройних Сил України в цілому. Разом з тим буде звернуто увагу на особливості адміністративно-правового статусу окремих структурних елементів ЗСУ (у тому числі військовослужбовців як окремого суб'єкта).

Якщо розглядати елементи адміністративно-правового статусу Збройних Сил України як суб'єкта взаємодії з громадянським суспільством, то можна визначити, що нормативно-правовими актами вони регулюються у сферах інформування про діяльність Збройних Сил України, у тому числі щодо взаємовідносин із засобами масової інформації; військово-патріотичного виховання і допризовної підготовки; у взаємодії з релігійними організаціями (в частині діяльності капеланів як представників останніх). При цьому стосовно акредитованих ЗМІ і представників релігійних організацій, які проводять душпастирську діяльність безпосередньо в частинах Збройних Сил України, права останніх мають більш широкий діапазон порівняно із взаємовідносинами з іншими інститутами громадянського суспільства. Такий стан є об'єктивним. Так, діяльність капеланів (незважаючи на те, що вони є представниками релігійних організацій, що, в свою чергу, є одним із інститутів громадянського суспільства) важко віднести до зовнішнього кола взаємовідносин Воєнної організації з громадськими організаціями у зв'язку з тим, що військові священики на час служіння у військових підрозділах зараховуються до штату. Важливість функції засобів масової інформації щодо формування громадської думки, у тому числі стосовно Збройних Сил України, надають їм особисту роль у цих взаємовідносинах. Враховуючи характер діяльності двох зазначених інститутів, їх взаємодія зі Збройними Силами України є найбільш урегульованою чинними нормативно-правовими актами (зокрема, наказами Міністерства оборони України від 14.06.2012 р. № 399 та від 27.01.2015 р. № 40).

Розглядаючи адміністративно-правовий статус Збройних Сил України, як суб'єкта взаємовідносин з інститутами громадянського суспільства, не можна обійти увагою питання взаємозалежності прав і обов'язків, що в цілому є характерним для адміністративно-правового статусу державно-організаційних інститутів. У багатьох випадках визначити чітку межу між правами і обов'язками Збройних Сил України у зазначеній сфері є досить складно. Так, наприклад, Інструкцією, що регламентує порядок допуску представників засобів масової інформації на об'єкти Міністерства оборони України та Збройних Сил України, передбачено, що надавати такий допуск мають їх командири (начальники) на підставі резолюції відповідної посадової особи, у тому числі Міністра оборони України (на відвідування усіх об'єктів Міноборони та ЗСУ); начальника Генерального штабу (на відвідування структурних підрозділів ГШ Збройних Сил України тощо) та ін. [8]. З одного боку, надання такого дозволу можна вважати правом Збройних Сил України (посадових осіб відповідних органів). Оскільки зазначена Інструкція водночас передбачає ряд обме-

жень щодо відвідування об'єкта, які можуть бути встановлені за рішенням уповноваженої посадової особи (наприклад, запобігання можливості порушення режиму секретності; проведення потенційно небезпечних заходів бойової підготовки або режиму обсервації або карантину на них [8]). З іншого боку, надання дозволу на допуск представників засобів масової інформації на вищезазначені об'єкти є обов'язком як відповідних посадових осіб, так і Збройних Сил України в цілому, оскільки забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; накладення зобов'язань на суб'єктів владних повноважень щодо інформування громадськості та засобів масової інформації про свою діяльність та сприяння провадженню акредитованими журналістами та працівниками (ст.ст. 3, 6, 26 Закону України «Про інформацію») закріплено у законодавчих актах та гарантовано державою (а умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів взагалі тягне за собою юридичну відповідальність (ст. 24 Закону України «Про інформацію»; ст. 171 Кримінального кодексу України).

На наш погляд, при дослідженні питання щодо адміністративно-правового статусу Збройних Сил України, як суб'єкта взаємовідносин з інститутами громадянського суспільства, доцільно не розмежовувати права і обов'язки у цій сфері, а розглядати з позиції їх сукупності, тобто з позиції компетенції. Ми приєднуємось до поглядів тих вчених, які розглядають її як елемент правового статусу органів виконавчої влади в цілому і їх посадових осіб зокрема. Так, наприклад, Н. О. Армаш визначає компетенцію як такий елемент правового статусу, що встановлює сукупність юридично встановлених прав та обов'язків органу виконавчої влади або його керівника, реалізація яких забезпечує виконання їх основних функцій.

Взаємодія Збройних Сил України і громадянського суспільства у сфері допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання має в нашій державі найдавніші і найтісніші зв'язки. Відповідно до Закону України «Про оборону України», підготовка держави до оборони в мирний час серед інших заходів передбачає і військово-патріотичне виховання громадян України, підготовку молоді до служби у Збройних Силах України, забезпечення престижу військової служби (ст. 3 Закону України «Про оборону України») [2]. Не остання роль у цій підготовці відведена саме громадським організаціям, що спеціалізуються у цій сфері (наприклад, Товариству сприяння обороні України).

Разом з тим серед нормативно-правових актів у цій сфері не можна не виділити одну норму, яка зосереджує в собі усі елементи адміністративно-правового статусу військово-службовця у сфері взаємодії з представниками цивільних інститутів, а саме: «ніякі надзвичайні обставини, накази чи розпорядження командирів і начальників не можуть бути підставою для будь-яких незаконних дій по відношенню до цивільного населення, його майна та навколишнього середовища, а за віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу військовослужбовці несуть відповідальність згідно з законом» (ст. 1 Закону України «Про Збройні Сили України») [2]. Як можна бачити, вона передбачає права (не виконувати злочинний наказ), обов'язки (не чинити незаконні дії), містить положення щодо відповідальності та гарантує захист реалізації цих прав і обов'язків. Однак вона стосується цивільних осіб у цілому. Стосовно ж взаємовідносин з представниками громадянського суспільства, його інститутами, нормативно-правова сфера потребує ґрунтовного удосконалення.

Отже, підсумовуючи розгляд особливостей адміністративно-правового статусу Збройних Сил України, як суб'єкта взаємодії з громадянським суспільством, необхідно звернути увагу, що для нього характерна взаємозалежність прав і обов'язків, як для більшості державно-організаційних інститутів. Тобто ця особливість насамперед полягає у наявності такого елемента як компетенція, тобто сукупності прав і обов'язків для реалізації покладених на Збройні Сили України функцій [5].

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р (зі змінами) // База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>

3. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>

4. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12.12.1991 № 1975-XII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1975-12>

5. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>

6. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 № 3099-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3099-14>

7. Про державне оборонне замовлення: Закон України від 03.03.1999 № 464-XIV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/464-14>

8. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей: Закон України від 15.06.2004 № 1763-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1763-15>

9. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

10. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>

11. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/876-18>

Миронюк Станіслава Анатоліївна
старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ТА МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ГРОМАДЯНАМ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ І СЕРВІСНОЇ ФУНКЦІЇ ПОЛІЦІЇ

Життя та здоров'я людини є найвищою цінністю, а їх охорона забезпечується на найвищому законодавчому рівні. Зокрема, статтею 3 Конституції України визначено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1]. Поліцейські, реалізуючи свої повноваження, що спрямовані на забезпечення публічної безпеки і порядку, охорону прав та свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидіючи злочинності, зобов'язані надавати домедичну та медичну допомогу особам, які постраждали внаслідок вчиненого щодо них протиправного діяння або внаслідок обставин завдання шкоди життю та здоров'ю, викликаних факторами техногенного, природного характеру та інших подій, що мали наслідок завдання такої шкоди.

Повноваження поліції щодо вжиття заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної та медичної, допомоги визначено в низці нормативних актів. Зокрема, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію», до основних обов'язків поліцейського належить «надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я» [2]. Такий обов'язок на поліцейського покладено і ст. 12 Закону України «Про екстрену медичну допомогу» [3], зокрема визначено, що поліцейські поряд з рятувальниками аварійно-рятувальних служб, працівниками державної пожежної охорони, фармацевтичними працівниками, провідниками пасажирських вагонів, бортпровідниками та інші особами є тими особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками зобов'язані надавати домедичну допомогу людині у невідкладному стані та повинні володіти практичними навичками надання домедичної допомоги.

Частиною 2 ст. 12 Закону України «Про екстрену медичну допомогу» передбачено, що Порядок підготовки та підвищення кваліфікації з надання домедичної допомоги осіб, які зобов'язані її надавати, визначається Кабінетом Міністрів України. На виконання відповідних положень Кабінетом Міністрів України прийнято постанову «Про затвердження Порядку підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надати домедичну допомогу» [4]. Зокрема, відповідно до положень зазначеного нормативного документа підготовка проводиться з метою набуття особами, які згідно із своїми службовими обов'язками зобов'язані надавати домедичну допомогу, знань та практичних навичок з надання такої допомоги особам, які перебувають у невідкладному стані. Остання має здійснюватися на базі вищих медичних і фармацевтичних навчальних закладів I-IV рівня акредитації незалежно від форми власності та підпорядкування, навчально-тренувальних відділів центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, навчально-тренувальних відділів Товариства Червоного Хреста, інших навчально-тренувальних підрозділів, які провадять діяльність відповідно до законодавства про освіту за програмами, затвердженими МОЗ і погодженими з МОН молоді і спорту. При цьому відповідальним за наукове та методологічне забезпечення підготовки та підвищення кваліфікації викладачів і викладачів-інструкторів зазначених